

[Gert Petersen.]

Desværre – også for demokratiet – synes jeg ikke, at statsministeren har søgt at analysere disse problemer virkelig til bunds og heller ikke lagt op til en almindelig politik, der kan løse dem. Hvad er det for nogle problemer, der har hobet sig op, og hvad er årsagerne til det stadig mere forbitrede opgør, som kendetegner det politiske liv herhjemme? Jeg vil godt pege på for mig at se fire hovedårsager.

For det første har Danmark siden 1945 undergået en fundamental forandring og er for alvor blevet forvandlet til et industriland. Det har betydet enorme bykoncentrationer og skævtrækning af hele landet. Det har betydet en væsentlig vækst i levestandarden, men også en umenneskeligørelse af forholdene i produktionen: på den ene side har vi fået mere frihed, på den anden side mere disciplin, på den ene side bedre materielle vilkår, på den anden side mere slid, ræs og forurening. Denne industrialiseringsproces var uundgåelig – jeg mener, at den oven i købet kunne være et entydigt gode – men under de herskende vilkår har menneskene måttet betale en dyr pris for det, man plejer at kalde fremskridt.

For det andet skal prisen, som må betales, tilmed betales på et tidspunkt, hvor den politiske forudsætning for den rivende vækst, vi har oplevet, ikke mere er til stede. Denne forudsætning og det, som medførte, at den udvikling blev accepteret, bestod i, at samfundsproduktet, eller samfundskagen om man vil, voksede meget stærkt fra år til år, så der hele tiden kunne blive noget til den voksende lønmodtagerklasse, uden at man behøvede at tage fra andre grupper. Nu har den økonomiske krise totalt ændret denne forudsætning. Slagordet om højøkonomisk vækst var i forvejen tvivlsomt, men nu er det blevet indholdsløst og meningsløst. Der hersker i virkeligheden et groft misforhold mellem den fremragende teknologi, menneskene råder over, og de skæve muligheder, det herskende økonomiske system giver os for at anvende den.

Det tredje hovedpunkt: gennem det sidste par generationer har arbejderbevægelsen i socialdemokratisk regie domineret udviklingen herhjemme. Det har, som statsministeren rigtigt sagde, medført, at der blev gennemført en slags arbejdsdeling mellem arbejdere og kapital. Privatkapitalen fik nemlig overladt erhvervs- og produktionslivet, medens staten overtog en lang række opgaver for at betrygge

almindelige menneskers hverdag. I begyndelsen blev denne arbejdsdeling bragt i verden som følge af kampe mellem de modstående parter, men efterhånden mere og mere på basis af gensidig forståelse og samarbejde, og derfor betød den regering, som hr. Hilmar Baunsgaard ledede i 1968–71, ikke noget som helst afbræk i udviklingen af denne særlige, man kunne godt sige socialdemokratiske samfundsstruktur.

Nu er også denne struktur gerådet i krise, og jeg synes, at man i stedet for kun at græde og vride hænderne, hidse sig op over reaktionens fremmarch osv. burde begynde at tænke over, hvorfor denne krise er opstået. Staten er blevet stadig mægtigere, den er blevet mere strømmlinet og teknokratisk, og den er blevet uendelig mere kostbar end for 30 eller 40 år siden. Så er situationen den, at den ikke kan finansieres over produktionen eller over kapitalgevinsterne, for merværdier og profitter skal være mest muligt fredet inden for rammerne af den struktur, den arbejdsdeling, man har udarbejdet. Derfor oplever vi, at skattetrykket nu modsat tidligere er blevet meget hårdt også for folk med almindelige arbejderindtægter. Det gamle princip var – og det var ud fra det, man startede – at de rige i samfundet skulle tvinges til at støtte de svage, men det er nu blevet forvrænget derhen, i vid udstrækning i hvert fald, at det er de svage, der må støtte hinanden indbyrdes, mens de velhavende samfundsstøttere mere eller mindre kan unddrage sig deres forpligtelser over for samfundet. Sådant noget må give anledning til krise.

Den fjerde årsag til den kriseagtige stemning er den voksende mistillid til det, man under ét kalder politikerne, og dermed måske i sidste ende til det parlamentariske system. I stedet for at græde over denne voksende mistillid, i stedet for at skælde ud over den, synes jeg, man skulle prøve på at analysere årsagerne. Jeg tror, den skyldes utryghed. Ingen ved, hvad morgendagen bringer. Så at sige hvert kvartal har sine forlig, sine indgreb, sine overraskelser. Snart er det huslejen, som sættes op, så er det benzinprisen, så er det DSB-taksterne, så er det kommuneskatten, så er det lejeværdien, så er det diskontoen, som vi lige har oplevet det, med meget alvorlige følger for byggeriet, både for dem, der er beskæftiget i byggeriet, og dem, der selv bygger sig et eget hus og dermed er tvunget til at deltage i bygelotteriet på børsen. Eller også er der et tilskud, der pludselig